

Säkerhet och förtroende

Erfarenhetsrapport om
de Nationella dialogerna
våren 2024

Elina Henttonen, Janne Kareinen och Kai Alhanen

**NATIONELLA
DIALOGER**

Innehåll

Sammanfattning	4
Nationella dialoger	5
Förord	6
1. Inledning	8
2. Information om diskussionerna	10
3. Otrygghetens geografi	13
I hemmen	14
I närmiljön	16
I den digitala miljön	18
I skolorna	20
På arbetsplatserna	21
I medierna	22
I de offentliga tjänsterna	23
I beslutsfattandet och samhällsklimatet	25
Krigen i världen	27
Vår planet	29
4. Förtroedekällor	31
Fysisk och psykisk funktionsförmåga	31
Sociala relationer och gemenskaper	33
Medborgarnas delaktighet och förvaltningens öppenhet	36
Dialog	38
5. Slutsatser	40
Bilaga: Tidigare nationella dialoger	41

Sammanfattning

I de Nationella dialogerna våren 2024 diskuterades hur människor som bor i Finland upplever erfarenheter av otrygghet, säkerhet och förtroende. Det ordnades 111 dialoger på olika håll i Finland och i numret är med 35 framtidsdialoger som ordnas i samarbete mellan statsrådets kansli och stiftelsen Dialogpaus och som utnyttjas som en del av statsrådets framtidsredogörelse. Totalt 1 130 personer från olika sociala grupper, kulturell bakgrund och yrken deltog i diskussionerna. Bland deltagarna fanns allt från femåriga förskoleelever till nittioåringar.

Erfarenhetsrapporten som utarbetats utifrån registreringarna av diskussionerna ger en bild av den "otrygghetens geografi" som tog form i diskussionerna. Den pekar ut de områden av otrygghet som medborgarna upplever och presenterar orsakerna till och konsekvenserna av dessa i olika individers liv. Parallellt med detta beskrivs de "förtroendekällor" som deltagarna i dialogerna identifierat, med hjälp av vilka man stärker människornas förtroende i det egna livet samt i förhållandet till varandra och samhället. Dessa två parallella syner på vårt samhälle målar upp en helhetsbild där otryggheten tydligt har ökat, men där metoderna för att bygga upp säkerhet och förtroende fortfarande finns tillgängliga.

De viktigaste slutsatserna av de nationella dialogerna våren 2024 är:

1. Medborgarnas otrygghet har ökat. Detta syns särskilt i ett svagare förtroende för samhällets skyddsnät och förutsägbarheten i det egna livet. Den ökade oförutsägbarheten och den upplevda förvittringen av skyddsnäten inskränker många människors förtroendekrets och försätter individer i en ojämlik ställning utifrån hur mycket stöd och hjälp de kan få i sin närmaste krets.
2. Otryggheten och den därav följande osäkerheten berör många olika livsområden samtidigt: arbete och utkomst, välfärd och omsorg, samhällets enhetlighet, informationens betydelse och tillförlitlighet, internationella relationer och i sista hand även planetens livsvillkor. Många av de dåliga förändringarna känns bestående och det blir allt svårare för människor att tro att saker och ting i något skede i framtiden kommer att bli bättre. Det blir ännu svårare att blicka framåt mot en osäker framtid om människorna inte kan lita på varandra och på samhällets förmåga att stödja dem.
3. Mitt i den ökade otryggheten har medborgarna gedigna uppfattningar om hur man kan korrigerat det förvittrande förtroendet och samtidigt stärka trygghetskänslan. Förtroendet kan byggas upp på många nivåer: genom att hjälpa människor att sörja för sin egen funktionsförmåga, skapa möten som bygger gemenskap, stärka medborgarnas delaktighet och förvaltningens förståelse som grund för beslutsfattandet samt synliggöra positiva bilder av framtiden. Det är viktigt att beslutsfattarna och förvaltningen beaktar att medborgarnas upplevelse av säkerhet och otrygghet i samhället framför allt påverkas av de konkreta förhållandena i deras vardag, tillgången till offentliga tjänster och tjänsternas funktion samt rättvist politiskt beslutsfattande.

Nationella dialoger

De Nationella dialogerna har två centrala mål:

1. Erbjud medborgarna möjligheter att samlas och diskutera viktiga frågor på ett konstruktivt och öppet sätt.
2. Genom deltagarnas erfarenheter skapa förståelse och en aktuell lägesbild av olika samhällsliga fenomen, utmaningar och möjligheter som gagnar den offentliga förvaltningen och andra aktörer.

Dessutom vill man genom Nationella dialoger öka förtroendet i samhället, stärka medborgarnas delaktighet och utveckla olika aktörers förmåga att behandla ärenden genom dialog.

De Nationella dialogerna grundar sig på ett jämlikt, öppet och transparent samarbete mellan den offentliga förvaltningen och det civila samhället. Verksamheten styrs av en *kärngrupp* som ansvarar för samordningen av diskussionsserierna, produktionen av det material som erbjuds diskussionsanordnarna, inbjudan och introduktion av anordnarna samt utarbetandet och publiceringen av en sammanfattande erfarenhetsrapport. Diskussionsanordnarna erbjuds introduktion och stödmaterial för att anordna och registrera diskussionen.

Vilken aktör som helst eller vilken medborgare som helst kan komma med och anordna egna nationella dialoger. Målet är att så många olika människogrupper som möjligt ska få sin röst hörd och att även de människogrupper som annars inte hörs i samhällsdebatten ska få komma till tals.

En dialog som diskussionssätt innebär en jämlik diskussion som baserar sig på deltagarnas erfarenheter. Dialogen syftar till att öka deltagarnas förståelse för de frågor som behandlas, för andra människor och för sig själva. Dialogen har ofta en flexibel struktur där man genom inledning och öppen diskussion går vidare till att fördjupa förståelsen tillsammans. I diskussionen eftersträvas var-

ken enighet eller lösningar. Dialogen ger utrymme för olika synvinklar och även överraskande insikter.

Varje år ordnas två Nationella dialoger. Ett tema väljs enligt fyra kriterier:

1. I Finland behövs det mer mångsidig förståelse för temat
2. Temat berör en stor grupp medborgare på riksnivå
3. Behandlingen av temat utesluter inte en viss grupp människor
4. En bredare förståelse för temat gagnar också den offentliga förvaltningen

För varje dialoggrunda utarbetas en erfarenhetsrapport som grundar sig på diskussionsanordnarnas registreringar av diskussionernas innehåll. Rapporten skapar en helhetsbild av det tema som behandlas utifrån olika människors och människogrupper erfarenheter och skapar en heltäckande samhällslig lägesbild av temat.

Erfarenhetsrapporten utnyttjas i statens, kommunernas och välfärdsområdenas förvaltning och beslutsfattande. Tidigare sammanfattningar av dialoger har utnyttjats till exempel inom statsförvaltningen i beredningen av politiska åtgärder, såsom i utarbetandet av strategin för öppen förvaltning. Sammanfattningen av dialogerna kring temat *Tillsammans och ensam* från hösten 2023 används bland annat i utvecklingen av offentligt ledarskap (2024–2025) och i beredningsarbetet i samarbetsgruppen för offentligt ledarskap.

Det är också önskvärt att diskussionsanordnare, deltagare och de som är intresserade av temat utnyttjar rapporten i sin egen verksamhet.

Förord

Nationella dialoger har nu ordnats i ett och ett halvt år. Den aktuella erfarenhetsrapporten är den tredje publikationen och precis som de tidigare rapporterna kring temana *Leva i otrygghet och Tillsammans och ensam* målar den upp en mångsidig bild av livet för människor som bor i Finland. Trots att varje dialoggrunda i de nationella dialogerna lyfter fram olika frågor, återkommer vissa omständigheter. Den otrygghet som osäkerheten medför hör till allt fler människors vardag. Många sammanslutningar söker nya former i korstrycket från digitaliseringen, förändringarna i arbetslivet, minskningen av de offentliga tjänsterna samt de sociala omvälvningarna och de globala kriserna. Det finländska samhället genomgår en av de största förändringarna i sin historia, men vägen framåt är fortfarande höljd i dunkel.

Temat för den Nationella dialogen våren 2024 var *Säkerhet och förtroende*. De som deltog i diskussionerna om valet av tema lyfte fram sina upplevelser av att trygghetskänslan försämrats och frågor om hur det påverkar människans liv. Krig, inflation, regeringens nedskärningar, oroväckande nyheter från hemlandet och omvärlden samt de snabbt framskridande ekologiska kriser som ständigt skymtar i bakgrunden rubbar mångas grundläggande förtroende för livet, medmänniskorna och samhället. Samtidigt vill man ändå tro att vi fortfarande har möjligheter att vända utvecklingen till det bättre och bygga upp förtroendet för varandra och framtiden. Den gemensamma riktningen balanserar dock på en knivsegg.

Därför beslutade vi att bjuda in medborgare att diskutera dessa spänningar: förändringarna i trygghetskänslan och metoderna för att bygga upp förtroende. Över 1 000 personer deltog i dialogerna och vi tror att vi med hjälp av deras röst kan ge dig som läser rapporten en unik lägesbild av Finland våren 2024. Utöver det innehåll som beskrivs i denna rapport är det viktigt att betona att ett särdrag i de nationella dialogerna är att den information de producerar är "människors egen erfarenhet, med deras egna ord". De producerar värdefull empirisk information om djuplodande förändringar i vårt samhälle och kompletterar därmed den information som andra undersökningar och enkäter tillhandahåller.

De Nationella dialogerna handlar dock inte enbart om den samhälleliga förståelse de ger upphov till. Det handlar också om en demokratisk livsstil. Demokratins viktigaste värderingar – frihet och jämlikhet – förverkligas på ett enkelt sätt: en grupp människor sitter i ring och diskuterar gemensamma viktiga frågor. Med hjälp av Nationella dialoger lyckas vi nå ett exceptionellt stort urval mycket olika människogrupper och individer. På så sätt får vi också höra många sådana röster som i allmänhet inte hörs i samhällsdebatten. Trots att aktörer och beslutsfattare inom den offentliga förvaltningen är engagerade i de nationella dialogerna är det inte de som bestämmer vad deltagarna diskuterar och hur. Däremot sätter sig också tjänsteinnehavare och beslutsfattare in i dialoggrundorna på samma sätt som andra deltagare. I många dialoger återgår man till sist till denna konstellation och konstaterar att dialogerna är ett av våra viktigaste sätt att tillsammans gå mot en osäker morgondag.

Risto Alatarvas
specialsakkunnig
statsrådets kansli

Katju Holkeri
enhetschef
finansministeriet

Ulla Siimes
verksamhetsledare
Centraförbundet för Barnskydd

Heidi Hagman
utvecklingschef
Tusby kommun

Kai Alhanen
direktör
DialogAkademin, Aretai Oy

Hannele Laaksolahti
ledande sakkunnig
Sitra

Ira Alanko
konsultativ tjänsteman
finansministeriet

1. Inledning

I de Nationella dialogerna våren 2024 diskuterades hur människor som bor i Finland upplever erfarenheter av otrygghet, säkerhet och förtroende. Det ordnades 111 dialoger på olika håll i Finland och i numret är med 35 framtidsdialoger som ordnas i samarbete mellan statsrådets kansli och stiftelsen Dialogpaus och som utnyttjas som en del av statsrådets framtidsredogörelse. Totalt 1 130 personer från olika sociala grupper, kulturell bakgrund och yrken deltog i diskussionerna. Bland deltagarna fanns allt från femåriga förskoleelever till nittioåringar.

I dialogerna betonades särskilt den ökade upplevelsen av otrygghet, som har lett till att förutsägbarheten i både det egna livet och samhället har försämrats. Förändringarna i det egna och medmänniskornas välbefinnande, kontinuiteten i arbetet och utkomsten, tillgången till olika tjänster samt händelserna i den fysiska närmiljön och den digitala miljön orsakade otrygghet hos deltagarna. I diskussionerna lyftes också fram regeringens och mediernas verksamhet och effekterna av kriget ute i världen. Utifrån dialogerna kan man dra slutsatsen att medborgarnas upplevelse av säkerhet och otrygghet framför allt påverkas av förhållande-

na i vardagen, upplevelsen av tillgången till tjänster och tjänsternas funktion samt rättvisan i samhället och beslutsfattandet.

Materialet från de nationella dialogerna stöder de utvecklingstrender som framkommit i andra undersökningar och enkäter. Trots att den senaste Medborgarpulsen-enkäten från juni 2024¹ visade en liten förbättring i medborgarnas förtroende, hade medborgarnas upplevelse av rättvisa i samhället strax före de Nationella dialogerna och i de Medborgarpulsen-enkäter som genomfördes hösten 2023² och våren 2024³ sjunkit till sin lägsta nivå sedan coronavåren 2020. Oron för hur man ska klara sig ekonomiskt hade ökat och förtroendet för hälso- och sjukvården hade minskat.

Även inrikesministeriets uppföljning av hur trygghetskänslan utvecklas (2023)⁴ visar att finländarnas trygghetskänsla har försämrats tydligt. Av uppföljningen framgick regionala skillnader och skillnader gällande åldersgrupper i trygghetskänslan: i lokala centra på landsbygden är trygghetskänslan sämre än i städerna och hos personer under 40 år sämre än i äldre åldersgrupper. Av respondenterna uppgav 65 procent att de känner oro

över sin försörjning och ekonomiska säkerhet. Hela 93 procent av respondenterna uppgav sig också vara oroad över utvecklingen i världen.

I OECD:s färskaste förtroendejämförelse (2024)⁵ framträder Finland dock fortfarande i en internationell jämförelse som ett samhälle med högt förtroende. Förtroendet för förvaltningen har dock minskat tydligt även i Finland, och man oroar sig särskilt för prisstegringen och hälso- och sjukvårdens tillstånd.

Materialet från de Nationella dialogerna, som baserar sig på 1 130 personers erfarenheter, är en unik källa till empirisk information som kan användas till att komplettera och fördjupa de utvecklingsförlopp som observerats i enkätundersökningar. Dialogerna producerar empirisk information som uppstår vid möten mellan människor i olika livssituationer och med olika socioekonomisk ställning. De hjälper oss att förstå vad otrygghet, säkerhet och förtroende bygger på i konkret bemärkelse i människors

vardag och vilka skillnader det finns i dessa upplevelser i livet för människor i olika åldrar, som bor på olika håll i Finland och lever i olika livssituationer. Samtidigt belyser dialogerna vilka faktorer som i större utsträckning påverkar trygghetskänslan och förtroendet i vårt samhälle.

I denna rapport som utarbetats utifrån registreringarna av diskussionerna ges en bild av den "otrygghetens geografi" som tagit form i diskussionerna. Den pekar ut de områden av otrygghet som medborgarna upplever och presenterar orsakerna till och konsekvenserna av dessa i olika individers liv. Parallellt med detta beskrivs de "förtroendekällor" som deltagarna i dialogerna identifierat, med hjälp av vilka man stärker människornas förtroende i det egna livet samt i förhållandet till varandra och samhället. Dessa två parallella syner på vårt samhälle målar upp en helhetsbild där otryggheten ser ut att ha ökat tydligt, men där metoderna för att bygga upp säkerhet och förtroende fortfarande finns tillgängliga.

¹ https://valtioneuvosto.fi/-/kansalaispulssi-kansalaisten-mielialat-ja-luottamus-yhteiskuntaan-ovat-vahvistuneet-selvasti?languageld=sv_SE

² https://valtioneuvosto.fi/-/kansalaispulssi-kokemus-yhteiskunnan-oikeydenmukaisuudesta-ja-luottamus-useisiin-instituutioihin-heikentynt?languageld=sv_SE

³ https://valtioneuvosto.fi/-/kansalaispulssi-luottamus-terveydenhuoltoon-ja-koulutukseen-yha-laskussa?languageld=sv_SE

⁴ <https://intermin.fi/sv/-/finlandarnas-trygghetskansla-har-minskat-jamfort-med-fjolaret>

<https://intermin.fi/documents/1410869/4024872/Sentimentti-tiivistelma-tutkimustuloksista-lokakuu2023.pdf>

⁵ <https://www.oecd.org/en/topics/trust-in-government.html>

https://www.oecd.org/en/publications/oecd-survey-on-drivers-of-trust-in-public-institutions-2024-results-country-notes_a8004759-en/finland_596ba5da-en.html

2. Information om diskussionerna

Uppgifterna ingår Framtidsdialoger

111

diskussioner

1130

diskussionsdeltagare

Diskussionsdeltagarnas åldersintervall:

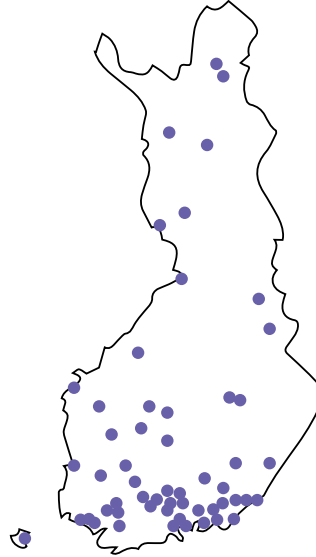
5-90 år

Diskussionernas språk

5

språk

finska, engelska, spanska, svenska, ryska

Diskussionsorter:

Diskussioner ordnades på olika håll i Finland samt som distansdiskussioner på webben bland annat i följande byar, kommuner och städer:

Björneborg, Borgnäs, Borgå, Enare, Esbo, Forssa, Hausjärvi, Helsingfors, Hyvinge, Ivalo, Janakkala, Joutseno, Jyväskylä, Kajana, Kannonkoski, Kemi, Keuruu, Kittilä, Kouvola, Kotka, Kuhmo, Kuopio, Lahtis, Loppis, Lovisa, Mariehamn, Nurmijärvi, Nyslott, Nådendal, Rovaniemi, Salo, Sastamala, Seinäjoki, Siilinjärvi, Sodankylä, Somero, S:t Karins, S:t Michel, Tammela, Tammerfors, Tavastehus, Träskända, Tusby, Uleåborg, Vasa, Valkeakoski, Vanda, Vichtis, Villmanstrand, Virolahti, Virdois, Vuohijärvi, Ylivieska, Åbo, Äänekoski.

I diskussionerna deltog också personer från Belgien, Libanon, Tyskland och Taiwan.

Diskussionsdeltagarna var bland annat:

lbarn, unga, skolelever, studerande, föräldrar, kommuninvånare, yrkesutbildade personer inom olika sektorer såsom lärare, ungdomsarbetare, yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården, yrkesutbildade personer inom kultursektorn, statliga och kommunala tjänstemän, poliser, forskare, konstnärer, företagare, anställda och aktiva inom organisationer, invandrare, aktivister, personer

med funktionsnedsättning, erfarenhetsexperter, kamratstöds- och frivilligaktörer, rehabiliterare av kriminella och missbrukare, beslutsfattare, pensionärer och direktörer.

Diskussionsanordnare:

Frivilligorganisationer och föreningar:

Bildningsförbundet Kansalaisfoorumi och Suomen Nuorisoseurat, Centralförbundet för de gamlas väl (2 diskussioner), Finlands Flyktinghjälp rf, Folkupplysningssällskapet sr, Kalliolan settlementti (2 diskussioner), Kalliolan settlementti och Aurala Settlement, Kare ry, Keski-Uudenmaan vertais- ja kokemusasiantuntijatoiminnan tuki Werkko ry, Marthaförbundet, Medborgararenan/projektet Kohti tulevaa, Mieli/Rovaniemen seudun mielenterveysseura ry, Naistenkartano, Pesäpuu rf, Rovaniemen eläkeläiset ry (2 diskussioner), Rädda Barnen rf, Sillat ry, Studiecentralen Sivis, Suomen Operaatio Libero ry, Tröskeln rf, Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto Valli ry, Vuohijärven kyläyhdistys.

Statsförvaltningen, kommuner och städer:

Borgå stadsbibliotek, Centret för konstfrämjande/Globe Art Point (4 diskussioner), Esbo stadsbibliotek, finansministeriet (3 diskussioner), finansministeriet/Innovationsnätverket, finansministeriet/LIMinal National Dialogues (3 diskussioner), finansministeriet/nätverket Öppen förvaltning (2 diskussioner), Forssa stadsbibliotek, Forssa stad, FPA, Jyväskylä stad, Jyväskylä stad/delaktighetstjänster, Kannonkoski kommun, Keuruu stadsbibliotek, nätverkskonsultutbildningen i Rovaniemi (5 diskussioner), Rovaniemi stads delaktighetstjänster, Rovaniemi stads delaktighetstjänster och Erityislastern omaiset ry, Rovaniemi stad/Osallisuuskeskus Oodi, Tammela kommunbibliotek, Träskända stad, Tusby kommun, undervisnings- och kulturministeriet och Centret för konstfrämjande, Tampere stad/ Hjälp och stöd från ankarverksamheten till andra stadiet – säker sökväg för unga -projektet.

Stiftelser, institut och utbildningsorganisationer:

Diakonissanstalten/D-stationerna (3 diskussioner), Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra, Postmuseum, Stiftelsen Dialogpaus, Stiftelsen Di-

alogpaus & Parkgatan 4, Stiftelsen Tukena, yrkes högskolan Laurea, yrkeshögskolan Savonia .

Företag och privatpersoner:

Aretai Oy/DialogAkademin, Henna Hertsi, Intonaatorit Oy, Kohtaava dialogi (2 diskussioner), privatpersoner (Matilda Holkkola och Annina Myllyaho), Roboline Group Oy, Valtaamo Oy.

Framtidsdialoger:

Som en del av denna rapport har man utnyttjat skrivningarna i de 35 Framtidsdialoger som stiftelsen Dialogpaus och statsrådets kansli ordnat i samarbete och som utgör en del av beredningen av statsrådets framtidsredogörelse. Av dessa dialoger har vi tagit fram innehåll som gäller säkerhet och förtroende. I framtidsdialogerna deltog nästan 300 personer från över 50 olika orter och tre olika länder. Tre framtidsdialoger ordnades på svenska. Framtidsdialogerna genomfördes i samarbete med olika aktörer. Dessa var: Hjärnhandikappförbundet, FinFami ry, FinnSight-evenemanget, Pensionsförbundet, Gymnasier i Hausjärvi, Janakkala och Loppi, Tavastehus stad, Invalidförbundet, Kajanalands förbund, Kotka stad, Kuopio stads delaktighetsteam, Kölvi-verksamheten, Synskadades förbund, Nätverket Bärkraft, servicehuset Saga Kaskenpuisto, Puistokatu 4, Reservistförbundet, Smile-projektet, Finlands Romaniförening rf, Finland Samfundet, Suopellon koulu, Tusby kommun, Matteredialen ett gemensamt bord, projektet gemensamt deltagande/Michel, Ungdomens framtidstoppmöte.

Registreringarna av diskussionerna varierar från ordagrann transkribering till sammanfattningar med franska streck. De utdrag ur materialet som använts i denna rapport är direkta citat från registreringarna av diskussionerna, där man för att förbättra textens läsbarhet ställvis har avlägsnat fyllnadsord (såsom, liksom, det där) och vid behov förkortat dem. Vi har närläst materialet och analyserat det tematiskt och fäst uppmärksamhet i första hand vid de teman som framkommit i enskilda dialoger och utvecklingen av förståelsen. Utifrån detta har vi utvidgat analysen till en stor dialog som omfattar hela materialet, där enskilda diskussioner med olika synvinklar blir en del av helhetsbilden.

Otrygg- hetens geografi

3. Otrygghetens geografi

**"Det känns som en
översvämning av otrygghet."**

Vi använder de erfarenheter som förmedlats av de 1 130 personer som deltog i dialogerna för att måla upp en kartbild av "otrygghetens geografi" i livet för människor som bor i Finland. Denna karta omfattar hemmen, närmiljön, skolorna, arbetsplatserna och samhället från tjänster till beslutsfattande. På kartan syns också medierna och den digitala världen, som även sträcker sig utanför Finlands och till och med till vår planets gränser. Gemensamt för de olika kartskikten är att diskussionsdeltagarna upplever att otryggheten har ökat i deras liv.

I hemmen

Många av deltagarna upplever att det egna hemmet som den säkraste platsen, men samtidigt känner allt fler att otryggheten knacker på dörren. Diskussionsdeltagarna upplevde att hemmen avspeglar många faktorer som skapar otrygghet utanför dem, såsom oroligheter i närmiljön, oroväckande nyheter i medierna, faror som webben medför, politiska beslut som undergräver den egna grundläggande tryggheten, ökade svårigheter att få nödvändiga offentliga tjänster och känsloläget i det allt mer tillspetsade samhällsklimatet.

En av de mest betydande frågorna som påverkade hemmen var den ökade oron för den egna och närståendes ekonomiska situation. Barnfamiljernas ökade ekonomiska bekymmer och fattigdom försämrar enligt deltagarnas erfarenheter både barnens och de vuxnas upplevelse av säkerhet. I diskussionerna funderade man på hur de närstående klarar sig ekonomiskt, hur barnfamiljerna klarar av stora bolån och hur de studerande klarar sig med allt knappare stöd. Elektricitetspriserna, de stigande livsmedelspriserna, de ökade räntekostnaderna och politikernas uttalanden om nedskärningar i stöden och pensionerna har fått deltagarna att vara på sin vakt. En av dem beskriver hur hen för fem år sedan knappt behövde oroa sig för sin egen eller familjemedlemmarnas ekonomiska situation, medan sådana känslor idag är motiverade.

Diskussionsdeltagarna ansåg att det är viktigt att varje barn får växa upp och uppleva att de blir älskade och omhändertagna. Omsorgen tar sig ofta uttryck i mycket konkreta vardagliga frågor. De yngsta diskussionsdeltagarna – femåriga barn – berättade att de känner sig trygga när rummets dörr är öppen, föräldrarnas röster hörs i det egna rummet och nattlampan lyser. De vuxna önskar å sin sida att man tar barnets upplevelser av otrygghet

på allvar och beaktar barnets rädsla och känslor, även om det ur den vuxnas synvinkel inte finns något hotfullt till exempel i ett mörkt rum.

För en del av deltagarna är otrygghet en grundläggande känsla som har rotat sig i livet och som också kan upplevas inom det egna hemmets väggar. En sådan grundläggande otrygghet har djupa rötter och uppkommer redan i den tidiga barndomen. Till följd av detta har människor mycket olika utgångspunkter i livet beroende på upplevelsorna i barndomen och ungdomen. De barn som växer upp i trygga hem har i allmänhet lättare att lita på livet och andra människor än de vars barndom dominerats av rädsla och osäkerhet.

I diskussionerna medverkade deltagare som berättade om en barndom färgad av vuxnas missbruk, nedvärdering och skällsord, försummelse och våld. För vissa hade det otrygga barndomshemmet bytts ut mot vård utom hemmet som ordnades av samhället, men inte heller det gav alla den trygghet och omsorg som barnet behövde.

Jag har haft en utmanande barndom och den har medfört mycket otrygghet. Om man som barn har upplevt nedvärdering och försummelse från föräldrarnas sida upplever jag att det sätter spår som finns kvar för resten av livet.

Senare positiva erfarenheter av accepterande och trygghet har hjälpt till att bygga upp förtroendet för det egna livet och framtiden, men svåra livsskedena sätter sina spår. Om upplevelsen av otrygghet har blivit en del av en persons inre kan känslan av otrygghet dyka upp på nytt i olika livsskedena och situationer. En del av diskussionsdeltagarna har medvetet strävat efter att skapa förutsägbarhet och förtroende i det egna livet i sina människorelationer och till exempel i arbetet. De vill också hjälpa och stödja andra:

Jag hade ingen dröm, eftersom jag inte trodde att jag skulle vara vid liv så länge att det lönar sig att drömma om någonting och så var det i många år. Men nu är min dröm att jag ska rädda världen.

Även de yrkesutbildade personer inom barn- och ungdomssektorn som deltog i diskussionerna möter utmanande situationer där de anser att det är just sårbarhet och otrygghet som ligger bakom ett barns hotfulla beteende. Därför upplevs det som viktigt att man även inom samhällets tjänster kan skapa en permanent trygg relation mellan barnet och en yrkesutbildad person, i stället för att olika personer arbetar med barnet. Man tror också att stöd för föräldrarnas välbefinnande och utkomst alltid stärker barnens välbefinnande. Känslan av säkerhet

uppstår starkt genom att det finns förtroende för att det finns människor som tar hand om mig eller att det finns ett system som bär när jag själv har det svårt.

Det är viktigt att gårdarna är trivsamma, att människorna tillbringar tid på gården och bekantar sig med varandra och att alla inte åker till olika parker.

Diskussionsdeltagarna har observerat att det finns många regionala skillnader i säkerheten i närmiljön. Detta påverkas också av nedskärningarna i de offentliga tjänsterna. När människor i en svår livssituation inte får den hjälp de behöver syns konsekvenserna i närmiljön.

Ibland är skillnaderna väldigt stora även i ett litet område. (...) Brist på pengar, brist på mentalvårdstjänster och ett litet stödnätverk kan synas i områdena och i människornas utseende och beteende.

I närmiljön

I flera diskussioner framkom faktorer som orsakar otrygghet i boendemiljön. De upplevdes variera mycket både regionalt och beroende på personens ålder, kön, etniska bakgrund och livssituation.

Särskilt sådant som sker nära hemmet medför otrygghet: en cykel blir stulen från gården, någon stökar till gemensamma utrymmen, har sönder fönster eller använder berusningsmedel på gården. I en del av diskussionerna funderar deltagarna på hur avsaknaden av gemenskap i grannskapet också försämrar säkerheten i närmiljön. När man inte känner sina grannar är det svårare att lita på dem. För att öka säkerheten i närmiljön lönar det sig att börjar med att ta hand om den gemensamma fysiska miljön och åtminstone ytligt bekanta sig med grannarna. Särskilt för personer med familj är det viktigt att det finns bekanta vuxna i närmiljön som håller ett öga på barnen.

Upplevelsen av säkerheten i den egna närmiljön är alltid i viss mån relativ och beror på människans livssituation och tidigare erfarenheter. När de sitter bakom ratten är äldre diskussionsdeltagare rädda för personer med sparkcykel som rör sig oberäkneligt och personer som stirrar på mobilen och glömmer den övriga trafiken. Då de rör sig till fots oroar de sig istället för ungdomar i mopedbilar och på terränghjulingar. Unga mopedister upplever att biltrafiken är farlig, eftersom mopedister lätt hamnar i underläge bland större fordon. Den som flyttar från en mindre ort till Helsingfors funderar på om hen vågar bo på första våningen i ett hus i Helsingfors, medan den som flyttat till Helsingfors från andra håll i världen är full av beundran över att man kan låta barn promenera till skolan på egen hand och att man får promenera i fred även nattetid. En diskussionsdeltagare som beskriver sig själv som en två meter lång, vit man gissar däremot att kvinnor eller personer som hör till minoriteter inte nödvändigtvis upplever det som lika tryggt som han att röra sig på gatorna nattetid.

Även enskilda händelser som kommit till allmänhetens kännedom kan påverka hur trygg den egna närmiljön känns. Mordet på en ung flicka under diskussionerna i Valkeakoski hade fått flera deltagare att fundera på säkerheten när man rör sig utomhus för sin egen del eller med tanke på flickor och kvinnor i den närmaste kretsen.

I vissa områden betraktas de unga som betar sig olämpligt eller ohämmat som ett hot som man borde kunna ingripa i. Polisens och väktares närvaro kan samtidigt öka och minska trygghetskänslan: man tackar för den förebyggande effekten, men man vill också fästa uppmärksamhet vid de grundläggande orsakerna till problemen.

Det vore ju säkrare om fler polispatruller rörde sig i mitt område åtminstone kvällstid. Det bästa vore dock att de unga hade något meningsfullt att göra för att inte behöva hänga på gatorna och bråka och råna folk. Medel borde ges till att förebygga utslagning av unga. Nu känns det som om man bara gör nedskärningar.

Den ökade otryggheten har också börjat synas som affärsverksamhet. Vissa diskussionsdeltagare har stött på företag som säljer säkerhetsanordningar och bevakningstjänster dörr till dörr. Det väcker funderingar på om man kan köpa säkerhet. Säkerhetslås, dörrögon och larmanordningar kan öka trygghetskänslan, men leder det verkligen till ökad säkerhet?

Någon ringer på dörrklockan och frågar vad som är viktigast i er vardag, är det barnens säkerhet? Att man också kan kommersialisera säkerheten och börja sälja den, men ökar den trygghetskänslan?

I den digitala miljön

"Världen är baserad på användningen av informationssystem, men det är en utmaning om otryggheten sprider sig till nätet och systemen. Vi är ganska otrygga i en situation där ett centralt system sviker."

Oavsett ålder funderar deltagarna i de Nationella dialogerna på riskerna i anslutning till den digitala miljön, utträttandet av ärenden på nätet och den nationella cybersäkerheten. På nätet sprids dessutom mycket felaktig och falsk information som kan orsaka stor skada. Även diskussionskulturen i sociala medier känns otrygg för många.

De omfattande dataintrången i Vastaamo och Helsingfors stad samt problemen med Helsingfors stads lönebetalningar har fått många att fundera på hur otrygga de digitala datalagren är. Inte bara kriminella aktörer ses som ett hot. Även verksamheten vid stora företag som Google (Alphabet) och Facebook (Meta) väcker misstankar:

På Youtube måste man ta en selfie eller skicka en bild av körkortet eller något annat, men jag vill inte ge Google mina uppgifter på grund av dataintrång, när även en tonåring kan hacka sig in på Googles webbplats. När det gäller säkerhet har jag inget förtroende för stora företag som får pengar genom att kombinera mina uppgifter.

Stark autentisering av användare i olika digitala tjänster anses vara viktig. Samtidigt inger det farhågor att man måste använda bankkoder även för att sköta annat än bankärenden.

Nätbedragarna är mycket skickliga. De kan mycket duktiga på att fejka den här typen av bankers identifieringssidor och en olycka kan hända väldigt lätt.

Av diskussionerna framgår det tydligt att särskilt äldre deltagare upplever användningen av webbtjänster som en utmaning:

Om jag till exempel vill uträtta skatteärenden vågar jag inte gå till webbtjänsten när jag inte vet vad jag gör och sedan kantar till något där. Det är så osäkert, lite som ett, kryss, två. Då tröttnar jag och säger strunt i det.

Barnen och barnbarnen får ofta hjälpa till med att ändra enheternas inställningar, assistera med informationssökning, visa vilken applikation som används för vad och ge råd om användningen av lösenord. Somliga skulle behöva ett serviceställe där man kan få stöd för e-tjänster i skatteärenden och andra myndighetsärenden. En diskussionsdeltagare som arbetar som digital handledare berättar att när folk kommer till handledningen "när deras Facebook och andra appar har hakat upp sig och de hatar det mer än något annat när de inte har kunnat fixa sina inställningar". Personlig handledning kan ge en upplevelse av förtroende, men det är också tjänsteleverantörernas ansvar att bättre beakta tillgängligheten då "vi är inte alla lika snabba och händiga med lika bra syn".

I den digitala miljön verkar också gränsen mellan korrekt och felaktig information bli otydlig. Många har till exempel stött på misstänkta videor där "en youtubare utan erfarenhet av branschen kan sprida en massa strunt". I flera diskussioner funderade deltagarna på vad man kan lita på och hur man kan kontrollera en enskild nyhets eller informationskällas trovärdighet och tillförlitlighet. Omvänd oro väckte det att man av rädsla för bedrägerier börjar förhålla sig skeptisk även till tillförlitligt innehåll.

I många diskussioner oroade man sig för barnens säkerhet i en värld av smarttelefoner, internet och sociala medier. Ofta är skillnaderna enorma

mellan barns och vuxnas digitala användning och digitala färdigheter. Detta försvårar föräldrarnas möjligheter att förstå sådant som barnen möter i den digitala miljön. Även personer som utnyttjar barn använder sig av sociala medieplattformar, där föräldrarna har svårt att hinna med. Man efterlyser ansvarstagande från plattformarnas sida eftersom även om föräldrarna ansvarar för vad barnet gör i sociala medier, kan de inte utan anledning kontrollera barnets telefon på grund av kommunikationshemligheten.

På grund av den snabba tekniska utvecklingen kan barnen idag ha bättre färdigheter än föräldrarna själva. Därför har de som skapar sociala medier ansvar för detta.

Den digitala miljön förändras fortfarande i snabb takt. Diskussionsdeltagarna påpekar att det i alla åldersgrupper finns både mer entusiastiska och mer motvilliga digitala användare, och även de unga besväras av rädslan för att inte hänga med. Framför allt den snabba utvecklingen av artificiell intelligens stärker denna rädsla. Hur kan vi skilja innehåll som producerats av människor från innehåll som producerats av artificiell intelligens? Vad kan vi lita på och hurdan otrygghet skapar falska nyheter? Hur styr algoritmerna oss? Kan vi som samhälle förutse och förbereda oss på de utmaningar som detta medför? Utgör artificiell intelligens ett hot mot mitt yrke och min näring?

I skolorna

Skolans säkerhet diskuterades ur såväl barns och ungas som ur vuxnas perspektiv. Särskilt stora skol- och klassenheter, brist på vuxna i skolans vardag, bristfälliga språkkunskaper, elever som mår dåligt och skadegörelse väckte otrygghet. Skolskjutningen i Vanda i våras chockade många deltagare och fick dem att fundera.

Kan detta ske hos oss också? Barnen har också frågat föräldrarna om saken och själva framfört att det är oroväckande och skrämmande.

I synnerhet mobbning i skolan oroar både barn och vuxna. Unga som själva upplevt mobbning har två slags erfarenheter: i vissa fall har man ingripit i mobbningen och byggt upp förtroendet tillsammans. Andra upplever däremot att intresset och resurserna för att ingripa i situationerna saknas och att inga "disciplinära åtgärder" verkar fungera för mobbarna. Föräldern till ett barn som utsatts för mobbning berättar å sin sida hur barnet inte längre ville gå till skolan och därför övergick till att studera hemma. Att gå till skolan kan också vara skrämmande i en situation där barnet har flyttat till Finland från ett annat land och ännu inte har språkkunskaper samt allt är nytt, annorlunda och skrämmande.

En del av diskussionsdeltagarna anser att coronapandemin försämrade gemenskapen i skolorna, vilket syns i form av ökad mobbning.

Mobbning är alltid ett problem. Efter coronapandemin saknas gemenskap. Om man inte har hittat en kamratgrupp kan det leda till mobbning.

Vuxna diskussionsdeltagare oroar sig också för om det finns tillräckligt med trygga vuxna i skolorna, om en lärare eller handledare har ansvaret för ett för stort antal barn och om man hinner höra och utreda barnens bekymmer i skolan. Vissa deltagare var dessutom betänksamma när det gäller nedläggningen av små skolor och övergången till stora skolcentrum samt med tanke på de utmaningar som inkluderingen medför i skolor av alla storlekar:

Det hade varit bättre om vi inte gått in på vägen mot inkludering. Barnen har ingen arbetsro nu.

Enligt diskussionsdeltagarna är en trygg skola resultatet av samarbete: den påverkas i vardagen av elever, föräldrar och lärare och annan yrkesutbildad personal i skolan. Hela samhället bär ett större ansvar, eftersom händelserna och samhällsklimatet alltid också avspeglas i skolorna och deras säkerhet.

På arbetsplatserna

Känslor av otrygghet på arbetsplatserna anknuter till arbetsklimatet bland personalen och den fysiska arbetsmiljön inklusive risker. Även anställningsförhållandenas kontinuitet och stabilitet, de förändrade organisationsstrukturerna och den osäkerhet som de medför, finansierings- och nedskärningsstrycket, det minskade förtroendet för arbetskamraterna och ledningen samt känslorna av otillräcklighet och sårbarhet väckte diskussion.

Diskussionsdeltagare som arbetar som frilansare, stipendiater och företagare är vana vid korta jobb och svag social trygghet, men numera framhävs också dessa "bekanta" osäkerhetsfaktorer. Särskilt otrygga var de konstnärer som flyttat till Finland från utlandet som deltog i diskussionerna. För dem kombineras den stramare invandringspolitikerna med den osäkerhet som yrket medför. Även på arbetsplatser som traditionellt anses vara stabila har man på senare tid stött på osäkerhet på grund av finansierings- och nedskärningstryck, vilket ställvis har försämrat arbetsförhållandena.

Ramförhandlingarnas sparbeslut, som nu har planerats, slår väldigt hårt. Och vår personals känsla av grundläggande trygghet med tanke på framtiden, lön, respekt för tjänstemännen (...) Man upplever inte längre att det är tryggt att arbeta för staten, att det är stabilt.

I diskussionerna deltog särskilt många anställda inom den offentliga sektorn och offentliga tjänster. De berättade om vilka förändringar de stött på i sitt arbete. Exempelvis har de yrkesutbildade personer inom socialsektorn som deltagit i diskussionerna mött strukturer som ständigt förändras och varierande team i sin arbetsmiljö. Detta får dem att fundera på hur de kan erbjuda klienterna trygga möten som stärker förtroendet, om de inte själva upplever förtroende i sin egen arbetsmiljö:

Om arbetskamraterna byts ut eller om man själv har lite variation eller om klienterna hela tiden byts ut, är det inte nödvändigtvis enkelt och lätt att skapa en trygg relation (...) och det avspeglas säkert direkt i de möten och det förhållande som man kan skapa till barn, unga, föräldrar och fosterfamiljer.

När det finns en ständig rädsla för att något negativt ska hända i arbetet fattar man lätt beslut för att tygla denna rädsla. I en diskussion definierades det som "dagsrädsla", det vill säga rädsla för att göra fel – till exempel fatta fel beslut om placering eller upphävande inom barnskyddet – och blir ansvarig för det. "Natträdsla" är istället en mer övergripande rädsla för

att det går dåligt för mig, att jag visar mig vara en dålig och oduglig arbetstagare.

En sådan osäkerhet lindras av möjligheten att diskutera rädslor öppet och tillsammans på arbetsplatserna. Även yrkesutbildade personer upplever osäkerhet, sårbarhet och otillräcklighet i sitt arbete och ingen kan ensam stödja denna osäkerhet:

När har barnskyddet eller socialarbetet blivit en individuell gren? När jag tänker att det är en institution där man kollektivt borde bära ansvaret så att det här inte är en individuell gren och jag har all makt och bär allt ansvar för dessa barns liv på mina axlar. I stället borde arbetet vara kollektivt och då skulle axlarna också vara bredare.

I medierna

I flera dialoger behandlades mediernas roll som skapare av otrygghet. I diskussionerna var man i stor utsträckning ense om att de etablerade mediernas verksamhet för närvarande försämrar människornas trygghetskänsla när nyhetsrapporteringen utgörs av *”Skrämde vi dig?-rapportering”*. Nyheterna verkar ofta fokusera på dåliga och negativa händelser, och därför är det *”svårt att se ljuset i slutet av tunneln när spiralen av tråkiga nyheter bara fortsätter”*.

Till följd av detta har många beslutat att följa nyhetsmedierna i mindre utsträckning än tidigare och på så sätt skydda sig mot ständiga negativa känslor. Kontinuerliga negativa nyheter tros också skapa en atmosfär som förvittrar det allmänna förtroendet, eftersom den tär på människors tro på andras välvilja. I synnerhet att följa nyheter via sociala medier och utsätta sig för det hat och den avsiktliga motsättning som uppstår i kommentarskedjorna väckte rädsla hos många deltagare. Som motreaktion beskriver en av deltagarna att de byggt upp en egen bubbla i sociala medier, som inte genomsyras av riskfyllda ämnen.

Trots att Finland internationellt sett är ett mycket lugnt land och till exempel brottsligheten redan en längre tid har minskat, är känslan hos många medborgare den motsatta. En delorsak till detta anses vara de hotbilder och det attitydspråk som medierna avsiktligt skapat:

Om man också i väderrapporten använder ett sensationiserande språk som ”chockåska”, smittar och tilltalar det mer. Det sprider hysteri även om åskväder har förekommit så länge det har funnits liv på jorden.

Även de sociala mediernas snabbhet som nyhetskanal är en tveeggad fråga. Viktig information önskas snabbt, men rykten sprids också i sociala medier, vilket skolskjutningen i Vanda visade:

Vår 12-åring visste skyttens namn medan jag ännu väntade på information om vad som hänt.

Diskussionsdeltagarna oroar sig för barn som kan se rått nyhetsmaterial i sociala medier medan *”vi vuxna ser en stiliserad version på nyheterna”*. Även hos vuxna skapar *”doomscrolling”* ångest och otrygghet, vilket många upplevde när coronapandemin spred sig och Rysslands anfallskrig inleddes. En del av diskussionsdeltagarna funderar på att situationen skulle kännas mer hanterbar med tanke på känslan av otrygghet om nyheterna skulle *”portioneras ut”* en gång per dag i tidningen och i tv-nyheterna, såsom förr i tiden. Grundlig information kräver också bearbetning och strukturering, vilket en kontinuerlig ström i sociala medier inte ger möjlighet till.

Deltagarna önskar att nyheterna och de andra medierna inte skulle behandla enbart konflikter och tvister, utan också berätta om sådant som förenar människor, föra värdediskussioner, presentera föregångare och skapa hopp. En av deltagarna ger ett exempel från Skottland:

När jag tittar på nyheterna där är det alltid något som är trevligt att höra: någon har återställt skog eller något annat, det ger en bra känsla. (...) Något sådant saknar jag också i våra kvällsnyheter. Det finns väldigt lite positivt i nyheterna.

I de offentliga tjänsterna

”Det känns som om man inte längre tar hand om oss, utan välfärdsstaten skrotas.”

En särskilt stor orsak till oro och otrygghet i de nationella dialogerna var den upplevda förvittringen av den finländska välfärdsstaten. Ett centralt diskussionsämne var just de förändringar som reformen av välfärdsområdena medförde. I synnerhet i glesbygden ligger hjälpen allt längre bort när tjänsterna koncentreras till landskapens centrum. Även i städerna upplever människor att det i dag är svårt att få offentliga hälsovårds- och socialtjänster.

Många diskussionsdeltagare har haft svårt att ens få telefontid till läkaren, tusentals personer köar till tandvården, kriterierna för att få vård och hjälp skärps hela tiden, remisser till fortsatt vård skickas inte och nattjouren i den egna regionen läggs ner. Äldre personer som behöver stöd försöker klara sig hemma på egen hand eller tillsammans med en närståendevårdare som själv är äldre. I familjer med barn med särskilda behov kämpar man med servicesystemet och närståendevårdarna belastas när stödtjänster inte finns att tillgå. En person som lider av psykiska problem eller missbruksproblem har svårt att få hjälp på inom somatiska tjänster och digitala tjänster erbjuds även dem som skulle vilja träffa en yrkesutbildad person ansikte mot ansikte. Servicehandledning ges inte, de anställda byts ut och bristen på personal och kompetens påverkar säkerheten.

Jag är nog orolig över om man i framtiden längre kan få vård snabbt på den offentliga sidan eller om man måste köa länge. Redan nu är många köer långa. Det här orsakar otrygghet.

Som helhet upplever deltagarna att *”förtroendet för samhället är förknippat med förutsägbarhet och att man tar hand om alla”*. Många anser att den nuvarande regeringens nedskärningar i de offentliga tjänsterna och i social- och hälsovårdsorganisationernas verksamhet bryter detta förtroende. Det undergrävda förtroendet orsakar å sin sida stor otrygghet: *Får jag själv hjälp och vård längre? Och vad händer med mina närstående som behöver hjälp?*

För personer med funktionsnedsättning som deltagit i diskussionerna är oförutsägbarheten i beslutsfattandet och flackandet bekant sedan en längre tid:

Ett exempel är lagen om funktionshindrerservice, som den ena riksdagen godkänner och den andra skjuter upp. Nästa regering representerar en annan sammansättning. Man kan inte längre lita på kontinuitet och parlamentarism.

Attityden att *”personer med funktionsnedsättning klagat alltid”* är beklaglig, eftersom det handlar om lagstadgade tjänster och jämlika verksamhetsmöjligheter. Tillgängligheten och servicen för personer med funktionsnedsättning spelar en mycket central roll med tanke på säkerheten. För att stärka säkerheten för personer med funktionsnedsättning behöver myndigheterna enligt deltagarna också mer kompetens för att identifiera våld och sexuellt våld, beakta personer med funktionsnedsättning inom räddningsväsendet samt anpassa olika säkerhetsanvisningar till personer som inte kan tala eller röra sig självständigt.

När samhällets skyddsnät försvagas ser man att människors förtroende krymper till de egna skyddsnäten, som dock inte alla har.

Ensamheten som uppstår när man blir äldre ger en känsla av otrygghet, den känns hotfull: får jag hjälp hemma om jag behöver det? Kommer någon och lyfter upp mig om jag faller?

Enligt diskussionsdeltagarna håller klassindelningen i samhället på att bli starkare och man glömmer bort de fattiga och låginkomsttagarna. Samhällsklasserna skiljer sig från varandra och nedskärningarna drabbar de människor som redan är i en svagare ställning allra hårdast. Trots att många är medvetna om att statens pengar inte räcker till för allt, befarar man att den förvittrade omsorgen kan leda till medborgarna förlorar förtroendet och i värsta fall till att samhällsfreden börjar knaka i fogarna:

Jag tror att vi inte längre kan upprätthålla vårt samhälle som det nu är. Det föds allt färre barn i vårt land och det finns allt fler äldre människor. Vi kan inte längre lita på välfärdssamhället. Detta leder också till misstro. Vi förlorar vårt ömsesidiga förtroende när saker och ting börjar tillspetsas.

Det förvittrade förtroendet för servicesystemet leder till att även de som har fått bra service eller som i nuläget inte behöver den är oroliga:

Mina egna farhågor grundar sig i själva verket inte på mina egna erfarenheter, jag är frisk och jag har inte behövt service, och när barnet har insjuknat allvarligt har det skötts bra. Det handlar mer om sinnesstämningen i samhället och narrativen om ständig försämring, som får mig att tänka att ingenting längre fungerar.

I beslutsfattandet och samhällsklimatet

"Det känns som om det finns få saker som man i dag kan lita på utöver sina närstående och hela tiden blir de saker man kan lita på allt färre. "

Förutom att välfärdsstaten förvittras väcker besluts-kulturen otrygghet hos diskussionsdeltagarna. Många upplever att medborgarna inte blir hörda i kommunernas, välfärdsområdenas och statens beslutsfattande, att människor i olika åldrar inte beaktas, att landsbygden eller dess invånare inte uppskattas, att frivilligorganisationernas verksamhetsförutsättningar försämras och att politiker-na inte uppfyller sina löften.

Jag är själv med i välfärdsområdets ungdomsfullmäktige. Jag märker särskilt i välfärdsområdets politik hur många politiker som har fjärrmat sig från normala personers vardag.

En del betonar att de fortfarande litar på myndigheterna, men inte längre på de politiska beslutsfattarna. Som en viktig orsak till misstron nämns beslutsfattarnas ökade benägenhet att förbigå expertkunskap eller förvränga den för att öka sin egen makt. Andra oroas av den mer omfattande helhetsutvecklingen: vad händer i Finland med det traditionellt starka förtroendet för demokratin?

Som en enskild händelse som kraftigt påverkar människors upplevelse av säkerhet lyftes i diskussionerna fram frågan om den riksdagsledamot som använt ett vapen på gatan och som

förde frågan till en personlig nivå (...). Även på arbetsplatsen finns det människor som inte följer tidigare överenskommen praxis. Inget som man är van vid att lita på gäller egentligen längre.

Förtroendet för samhället krymper också av den rasism som deltagarna har mött på gator, i skolor och på arbetsplatser.

Det är ju aldrig säkert att behandla människor ojämnt och underblåsa hat mot olika etniska grupper. Det uppstår motsättningar och våld på bägge sidor. Tyvärr har vi också politiker som faktiskt underblåser rasism, även om de skenbart säger att de är emot den.

En deltagare som flyttat till Finland från ett annat land berättar att hans uppfattning om Finland har förändrats i och med den nuvarande regeringen. Tidigare kände hen att hen hörde hemma här, men regeringen har fått hen att känna sig utanför. En annan diskussionsdeltagare oroar sig för att "utlänningarna sparkas ut". Invandrare, personer med invandrarbakgrund, nyfinländare och infödda finländare är alla termer som används för att bygga upp uteslutande identiteter.

Vid sidan av språkbruket framträder rasism också "genom finkänsligt beteende, man antar att någon person på grund av sin bakgrund inte kan". Finländarna verkar känna till det rätta sättet att leva och ger ibland också arroganta råd om detta, precis som om en viss, snävt definierad finskhet skulle vara målet för alla.

De som har finska som modersmål tänker i allmänhet inte på att även språket kan vara en säkerhetsfråga. En av deltagarna berättar att de pratar med sitt barn i bussen med mycket låg röst så att de inte avslöjas som invandrare. En annan beskriver hur

Det var inte riktigt diskriminering eller direkt våld, utan snarare en känsla, en atmosfär. Eftersom jag inte var integrerad kunde jag inte tala ett annat språk och jag begränsade kommunikationen på mitt modersmål till ett minimum för att inte orsaka konflikter.

I synnerhet det ryska språket har med deltagarnas ord blivit en "gisslan för det politiska läget", som leder till att de ryskspråkiga deltagarna får uppleva fördomar och hat:

Jag kände det första gången med min dotter på den lokala polikliniken. Jag talade ryska med min dotter och människor flyttade tre steg bort. Jag hade aldrig upplevt det i mitt liv.

Samtidigt påpekas i diskussionerna att det i Finland endast förekommer lite korruption, var och en som går till valurnorna kan lita på att deras röst går till den egna kandidaten, här vågar man uttrycka sin åsikt och demonstrera, och det har uppkommit fler kanaler för direkt påverkan. Med tanke på förtroendet vore det dock ödesdigert att driva så långt från varandra att vi inte längre kan identifiera oss med andras olika livssituationer och tankesätt. Till samhällsdebatten hör olika intressen och konflikter som härrör från dem, "men det är en annan sak att man börjar stämpla andra människor och människogrupper". I en del av diskussionerna önskade man ett tydligt förbud mot hatretorik och till och med en särskild kampanj för att minska motsättningarna och öka förtroendet. Särskilt ansvar förväntas av beslutsfattare som har en synlig roll och därmed utgör exempel för andra:

Politikerna borde föregå med gott exempel, inte flina i A-studion och bete sig osakligt i plenisalen.

Krigen i världen

"Jag undrar om pojkarna hamnar ut i krig?"

I diskussionerna talades också om nationell säkerhet och globala hot. Krigen i Europa och på andra håll i världen har fått många diskussionsdeltagare att omvärdera sin uppfattning om världens säkerhet. Tron på att det goda utvecklas och växer i världen har fått en hård törn i och med krigen. Kriget blir verklighet även för de yngre generationerna, för vilka det hittills har känts som en avlägsen och främmande tanke.

Pojken var då sex år gammal och tillsammans läste vi en bok som handlade om krig och sedan insåg jag (...) att han inte kan ett sådant ord och jag var tvungen att förklara och berätta vad det är. Och jag var glad att han fått bli sex år utan att behöva ett sådant ord i livet. Och sedan kom morgonen den 24 februari, då jag insåg att alla barn från och med nu får lära sig ordet krig bland sina första ord, eftersom det nu är något närvarande.

I synnerhet Rysslands anfallskrig mot Ukraina och Rysslands fientliga åtgärder mot Finland och andra länder väckte oro och rädsla. Man funderar på hur gränsbevakningen lyckas i Finland och om vår försörjningsberedskap är i skick. Vissa har tagit reda på var närmaste skyddsrum ligger och skaffat jodtabletter, kontrollerat om passen är i kraft samt kommit överens med de närstående om en mötesplats om något hemskt händer och kommunikationsförbindelserna bryts. I värsta fall fruktar man till och med ett tredje världskrig och världens förintelse i stormakternas kamp – allt som få tidigare har

varit tvungna att fundera på, eller man aldrig efter kalla krigets slut skulle ha föreställt sig att behöva fundera på igen.

Jag tror inte att så många på allvar tänkte på sådana saker för ett tjugotal år sedan. Eller att det främsta temat i Finlands presidentval skulle ha varit materiel till gränsen och stänga gränserna samt hur man rustar upp och befäster Norden.

Finlands nya medlemskap i Nato betraktas i diskussionerna nästan enhälligt som en trygghetsfaktor, eftersom det innebär att "det inte är lika lätt att anfälla vårt land som tidigare". Medlemskapet i militäralliansen väcker dock motstridiga känslor:

Det var drastiskt, jag hade haft en illusion om att det var fred i Europa. Det är personligt nu, jag är mot militärallianser men nu stod det helt klart att vi skulle ansluta oss till den västliga militäralliansen. Jag fick bita ihop tänderna och acceptera, man måste göra vad man kan, men inte ökade det säkerheten.

Otrygghet skapas också av det internationella samfundets oförmåga att ingripa i krigen i både Ukraina och Gaza. Trots att man vill stödja Ukraina även i fortsättningen, och "säkerheten och förtroendet påverkas av att stödet inte försvinner", så inger också den militarisering av samhället som sker i smyg betänkligheter:

I en sådan situation där Ryssland utkämpar ett anfallskrig känns det som om man samtidigt glömmer det egna samhällets styrkor. Man börjar tänka som totalitära stater och man svarar också med de medel som dessa använder.

Även de farhågor som härstammar från historien aktiveras i vardagen och i människornas tankar:

Eftersom jag själv med modersmjölken ändå har fått någon slags uppfattning att du aldrig ska lita på ryssen (...) är det ändå ett slags kulturarv att ryssen alltid kommer över gränsen, så har hen alltid kommit.

Deltagarna har lagt märke till att kriget för med sig ett djupt hot som skapar politiska uttalanden "som ständigt letar efter skyldiga och yttre gränser för gruppen". För närvarande stämplas ryssarna som skyldiga, vilket personer med rysk bakgrund eller ryskspråkiga deltagare i de nationella dialogerna har fått känna på många sätt:

Praktiskt taget den första reaktionen var att jag säkert kommer att bli anklagad för detta. Då hade jag redan bott i Finland i 20 år och jag tänkte genast att det var nu det – att jag hade lärt mig språket och är integrerad, men nu flyger allt ut genom fönstret.

En av deltagarna sammanfattar: "det kändes som om alla möjligheter togs bort". Personer med rysk bakgrund eller ryskspråkiga deltagare har varit tvungna att fundera på om man ska skämmas för sin bakgrund. Kan man utöva sitt eget yrke eller skapa konst offentligt? Hur byggs de ryskspråkiga barnens och ungdomarnas identitet upp och hur kan de tala om krig på ett säkert sätt? Kan man

skilja mellan åtgärderna mot Putin och den ryska regimen och åtgärder mot den ryska befolkningen?

I diskussionerna deltog också människor som har personlig erfarenhet av krig som förts i Finland, av att bli evakuerad och av tiden efter kriget med följder:

Jag var ett krigsbarn, sex år gammal när kriget bröt ut. Jag var nära kriget. Det har jag verkligen tänkt på. Det var kall vinter och mycket snö. En bombplansskvadron dök upp oanmäld. Larmen fungerade inte. De bara bombade. Jag var tvungen att gå hem och stänga dörren och hoppas att vår himmelske fader räddar mig. 12 brandbomber exploderade runtomkring och jag såg genom fönstret när grannhuset flög i luften.

En annan diskussionsdeltagare som flytt till ett bombskydd med sin mamma och syster anser att kriget i dag är "mycket mer skrämmande när det finns kärnvapen och allt". Diskussionsdeltagare i olika åldrar är rädda för om det börjar falla bomber här, om "våra pojkar" blir tvungna att gå ut i krig, om man själva i och med Natomedlemskapet hamnar någonstans som kanonmat och om minoriteterna blir överkörda i en krissituation.

En finskfödd diskussionsdeltagare som bor vid östgränsen funderar på hur relationerna till grannen i öst alltid har varit goda vid gränsen och handel har bedrivits. I framtiden måste man kunna bygga dessa broar på nytt. Ännu galnare känns det för en diskussionsdeltagare att nedskärningar görs i finansieringen till de organisationer som just nu arbetar för fred. Även många andra hoppas att vi inte blir utmattade mitt i all dysterhet, att vi kan gå mot framtiden på ett hoppfullt sätt och att de unga generationerna kan hitta en varaktig fredslösning.

Vår planet

"Jag förstår nog människor som kan blunda för allt och leva sitt liv. Jag studerade till klimatexpert och tittade på olika scenarion med sannolika globala temperaturer för 2100. Det är väldigt skrämmande, men även det är väldigt långt i framtiden."

I de Nationella dialogerna fick oron för förlusten av biologisk mångfald, klimatförändringarna och miljöförureningen ingen stor roll. Vi tror att orsaken till det är att upplevelser av säkerhet och otrygghet är starkt kopplade till människors omedelbara vardag. Säkerheten eller otryggheten i det egna grannskapet, på arbetsplatsen eller i när servicen är konkret närvarande i vardagen här och nu. Man kan också i viss mån själv påverka dem. Klimatförändringarna och förlusten av biologisk mångfald har däremot ännu inte konkretiserats i alla finländares vardag och man kan inte röra vid hoten i anslutning till dem på samma sätt som narkotikanålarna i närparken, regeringens nedskärningar eller nedläggningen av hälsocentralsjouren i den egna regionen.

Finländarna anser att bevarandet av välfärdssamhället är viktigare än miljö- krisen. Det är helt naturligt när man ser på situationen i världen, de stigande priserna, längden på köerna till hälso- och sjukvården och så vidare. Konkreta saker påverkar livet. Då kan det hända att man är mindre oroad över mer abstrakta hot, såsom miljö- krisen.

En diskussionsdeltagare anser att det handlar om en generationsfråga: äldre människor har levt genom depressioner och kalla kriget. De är vana vid att vara rädda för olika saker. När man samtidigt också krigar i Europa finns det helt enkelt inte tillräckligt med utrymme för miljöfrågor i människors tankar och i den offentliga debatten:

Krigsfrågorna framskrider snabbare och är mer konkreta, klimatfrågorna är långsammare. Många tänker att det sker ju ingen klimatförändring när vintern är så här kall.

Även regeringens arbete ser för deltagarna ut som att *"lagförslag och projekt med anknytning till miljö- n och förlusten av biologisk mångfald har lagts åt sidan"*. Typiskt för diskussionsdeltagarna är att vi gärna talar om miljö- vänlighet, även om vi inte gör konsumtionsval som stöder detta. Vi berömer finländarnas relation till naturen samtidigt som vi sorglöst exploaterar naturen och reser utan en tanke på morgondagen. Vissa förutspår att tider- na ännu kan bli värre när klimatet blir varmare, och därför behöver vi ta alla tillgängliga metoder i användning både i Finland och ute i världen.

Detta är en fråga för alla folk och stater. Klimat- krisen är ett stort problem och en fråga och ett mörkt moln på himlen när man funderar på Finlands framtid.

Förtroede- källor

4. Förtroedekällor

Diskussionsdeltagarna identifierar också många förtroedekällor, när upplevelser av otrygghet ökar osäkerheten i livet och fördunklar framtidsutsikterna. På individnivå byggde deltagarna upp förtroendet för det egna livet genom att ta hand om sin egen funktionsförmåga och sina sociala relationer. I gemenskaper stärks förtroendet genom möten, delaktighet och samhörighet. På samhällsnivå har flera av diskussionsdeltagarna förtroende för en öppet fungerande förvaltning och ett beslutsfattande som upplevs som rättvist.

Fysisk och psykisk funktionsförmåga

"Vi talar mer om vad som fungerar och vad vi litar på för att stärka detta vid sidan av all diskussion om försämring."

Det finns många nivåer på stärkandet av förtroendet. Många av diskussionsdeltagarna berättade om hur upprätthållandet av den egna fysiska och psykiska funktionsförmågan skapar förtroende för förmågan att klara sig i vardagen. De äldre diskussionsdeltagarna betonade att man måste sörja för säkerheten på ett förebyggande sätt: man rör på sig och utövar hobbyer, tar med sig sin mobiltelefon, karta, GPS och kompass i bärskogen, tar på sig skor med dubbar vid halt väglag, använder trygghetslarm på armen, övar på återupplivning och gör upp sitt livstestamente. De yngre deltagarna berättade att det i deras tycke är viktigt att ta hand om sin hälsa, sin kondition och sina vardagsrutiner.

Att klara sig på egen hand kan också ses som ett sätt att bära ansvar för andra.

Jag är fortfarande i gott skick trots att jag är över 90 år. Jag har inte fått hjälp av någon. Det finns yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården i den närmaste kretsen, men jag vill inte belasta dem utan klara mig på egen hand.

Den egna trygghetskänslan kan också stärkas psykiskt. De diskussionsdeltagare som tidigare levit i svåra livssituationer och hotfulla miljöer beskrev sin tolerans för rädsla som numera stark. Upplevelser av att klara av svåra situationer skapar förtroende och tro på den egna kompetensen, funktionsförmågan och framtiden.

Mitt i de kontinuerliga uttalandena om samhälleliga kriser och problem vill en del av diskussionsdeltagarna medvetet stärka inställningen till hopp och förtroende hos sig själva och människorna omkring sig. I praktiken innebär detta till exempel tro på tillgången till och funktionsdugligheten hos tjänsterna inom den offentliga sektorn, betoning av framtida positiva möjligheter samt exempel på flexibilitet hos individer och samhället i svåra situationer, såsom under coronapandemin.

Även kreativitet, konst och fantasi spelar en viktig roll i försöken att värna om trygghetskänslan:

Konsten kan vara en samlande kraft och en trygghetsskapande kraft (...) Det utesluter inte att man i konsten kan behandla även obehagliga saker och berätta om hurdan världen kan vara. Jag tycker inte att det alltid behöver vara tryggt, utan det kan finnas möjlighet att söka sig till konst som ruskar om den egna säkerheten.

Sociala relationer och gemenskaper

”Förtroende uppstår mellan människor, inte mellan institutioner.”

Den viktigaste förtroendeskapande faktorn i diskussionsdeltagarnas vardag är relationerna till medmänniskor och delaktigheten i olika gemenskaper. Det närmaste skyddsnetet finns bland de egna närstående:

Ett parförhållande är viktigt när man blir äldre. Vi har inte tillbringat en enda natt ensamma (...) Det skapar säkerhet och gör hälsan bättre. Jag skulle inte vara här om jag inte haft min partner bredvid mig när jag fick ett sjukdomsanfall. Som par klarar man sig, ensam inte.

Förtroendekretsen utvidgas genom gemensamma aktiviteter och möten i samband med dessa: husbolagets talkoarbete, renovering av det gamla byagården, vängrupper och mötesplatser, allsångskvällar och gemensamma promenader är exempel på verksamhet där deltagarna har bekantat sig med varandra och blivit en del av gruppen. I barnfamiljer behövs gemensam verksamhet för de egna områdena där familjerna får bekanta sig med varandra samt avgiftsfria aktiviteter för barn och unga där även trygga vuxna är närvarande. Ur en förälders synvinkel ökar tryggheten om de vet var och med vem barnen rör sig på fritiden och det är möjligt att utbyta information och erfarenheter med andra föräldrar. Samarbetet mellan skolan och familjerna skapar samhörighet och förtroende i skolvärlden:

Samarbetet mellan skolan och föräldrarna och interaktionen mellan familjerna har försämrats mycket sedan min egen barndom, då man gjorde mer tillsammans och lärde känna varandra. Det skapar trygghet om man med låg tröskel kan kontakta de andra föräldrarna.

En kultur som betonar individualitet kan skapa otrygghet när allt vilar på ens egna axlar: livskompetens, ekonomi och säkerhet. En del av diskussionsdeltagarna önskar att fostran, kulturen och arbetsätten överlag skulle bli mer gemensamma. Genom att värna om gemenskapen och stärka den möts människor i olika åldrar, hittar betydelsefulla aktiviteter, får påverka och känna att de hör till gruppen.

Erfarenheter av att ge och få hjälp har stärkt deltagarnas förtroende. Hjälp ges bland annat i form av frivilligarbete som idrottslots, friluftskompis, i jourhavande telefontjänster och på lokala mötesplatser. Man har fått hjälp av familjemedlemmar, vänner som grannar, och ibland också av helt främmande människor:

Det var en sådan situation att benen inte bar och ett ungt par kom för att fråga om jag behövde hjälp. De hjälpte mig naturligtvis och jag var inte långt hemifrån, så jag fick hjälp ända hem. Jag vet att jag inte blir ensam till exempel på vägen till butiken.

Gemenskap i vardagen samt att ge och få hjälp är också viktigt eftersom oavsett av vad man tycker om välfärdssamhället och dess tjänster så

Det finns inte så många yrkesutbildade personer att alla kan få tjänster. Hur kan vi bättre stödja varandra?

Människor som aktivt deltar i samhällsfrågor och det civila samhället med sina olika aktörer i vidare bemärkelse stärker deltagarnas förtroende för människornas välvilja och hela samhället:

I samband med organisationers verksamhet träffar man många trevliga, hjälpsamma, positiva människor som tror på morgondagen. Även här finns en viss tudelning: om man följer vissa medier får man ett visst perspektiv på detta, men om man möter människorna är bilden ganska annorlunda.

Många av deltagarna anser att finländarna är ärliga och välvilliga till sin natur. Här är det lätt att lita på att saker och ting görs korrekt och enligt reglerna. Tilliten anses också öka förtroendet: när till exempel unga personer på arbetsplatsen eller i en hobby upplever att man litar på dem genom att ge dem ansvar stärks samtidigt också viljan att vara värd förtroendet.

Förtroende och gemenskap växer genom tillit: när man ger någon ansvar upplever hen sig vara värd det, varvid förtroendet fostrar något positivt.

Ofta är gemenskaper inte automatiskt öppna och lockande för nya människor, utan det är viktigt att medvetet fästa uppmärksamhet vid detta. Exempel som diskussionsdeltagarna delar är att ta ögonkontakt, hälsa vänligt, göra plats för att lära känna varandra, stödja gruppbildning, ha tydliga och uttalade verksamhetssätt samt medvetet leda gemenskaper. På så sätt stöder man bildandet av en gemenskap med verksamhet tillsammans och får nya människor att ansluta sig till den.

De diskussionsdeltagare som suttit i fängelse talade om att öva på att ha förtroende. I fängelseförhållanden skapas säkerhet genom en så normal vardag som möjligt: man säger god morgon, skapar rutiner, följer reglerna och "alla får säga sitt".

Personalen spelade en mycket stor roll i att känna sig trygg (...) Min egna historia var att jag hamnat i ett hörn och alltid måste försvara mig. När sedan fängelsevakter till sättet är avslappnade och lugna på mänsklig nivå (...) så kan det egna sårbara lilla barnet inuti bråka ... även om man utåt bär en mask som en hårding. Jag minns med värme många olika vakter, vars lugna närvaro skapade en varm stämning.

Att möta olikheter verkar utifrån dialogerna fortfarande vara en utmaning för finländarna, där rädsla för det främmande verkar orsaka oro och skygghet. För att bygga upp förtroende krävs därför också att fördomarna bryts ned:

Förtroende väcks när man går mot främlingskap och märker att man har mer gemensamt än vad som skiljer en åt. Att hitta gemensamma saker väcker förtroende.

Särskilt personer som flyttat till Finland från andra länder har upplevt otrygghet och lösryckthet i en miljö där man ännu inte känner någon och inte hör till några lokala gemenskaper:

Jag tror att en del av den trygghetskänsla som jag har känt eller upplevt saknas kanske har att göra med tillhörighet, känslan av att höra till en grupp. Och jag talar inte om nationalitet eller språk, utan om att tas med i gruppen.

Diskussionsdeltagarna uppskattar särskilt sådana gemenskaper där man får vara sig själv: konstig och speciell, ibland också sårbar. Med tanke på trygghetskänslan är upplevelsen av att bli accepterad och att var och en hittar en plats där hen får vara just den hen är. Vissa deltagare har goda erfarenheter av evenemang eller sammankomster där principerna för ett tryggare rum har tillämpats. Diskussionsdeltagarna önskar att man i deras egna sociala grupper kunde diskutera hur var och en genom sitt eget beteende kan skapa en känsla av trygghet för andra och hur även språket anknyter till säkerheten:

Säkerhet väcks av att man får tala olika språk eller inte tvingas tala bara finska utan också får använda engelska och söka ord.

Medborgarnas delaktighet och förvaltningens öppenhet

”När man litar på en människa strävar hen efter att vara värd förtroendet.”

I dialogerna dryftades betydelsen av delaktighet och stärkandet av delaktigheten som en källa till förtroende ur både ”vanliga medborgares” perspektiv och för yrkesutbildade personer som arbetar inom tjänsterna och statsförvaltningen.

När man planerar nya tjänster eller ingår avtal är det viktigt att ta med individen eller familjen genast från början, varvid man undviker situationer där tjänsten inte motsvarar behoven. Positiva upplevelser av delaktighet har också skapats av anställda som visar omtanke, gott och lyhört ledarskap samt olika metoder för att främja delaktighet, såsom service-design och Dialogpaus-dialog.

Systemet ska också visa förtroende för kunderna. Detta ömsesidiga förtroende är en väsentlig del av ett fungerande servicesystem.

Även i utmanande situationer där det råder brist på resurser och en tjänst inte kan erbjudas önskar man ärlighet av de yrkesutbildade personerna:

Kunderna får veta precis var de står och ges inga löften utan täckning.

Vid sidan av tjänsterna efterlyser deltagarna en förstärkning av delaktigheten i region- och stadsplaneringen. Genom stadsplanering kan man påverka människors upplevelse av säkerhet. Nyckeln är att förebygga differentiering av områdena: olika stora hyres- och ägarbostäder i samma områden, missbrukartjänster och brukarrum även i så kallade välbärgade områden, utrymme för människor att bo och leva, gemensamma mötesplatser både utomhus och inomhus samt inbjudande bänkar och platser att vistas.

Barnen är en grupp som fått lite uppmärksamhet i stadsplaneringen. I en diskussion påpekades att barnen ska beaktas inte bara i planeringen av daghem och skolor utan även på andra ställen. Till exempel orsakar mörker otrygghet hos barn och därför bör särskild uppmärksamhet fästas vid belysningen i lekparker, men också i andra miljöer. En del av diskussionsdeltagarna lyfte fram att det finns skäl att utvidga barnens delaktighet i all planering och allt beslutsfattande i Finland.

I dialogerna deltog många anställda inom statsförvaltningen som ur sitt eget arbetes synvinkel funderade på medborgarnas förtroende för staten och dess förvaltning. En del av diskussionsdeltagarna upplever att även om man i Finland traditionellt har haft stort förtroende för myndigheterna ifrågasätts myndighetsverksamheten numera mer än någonsin. Myndighetsverksamheten kan uppfattas som en förlängning av politiken, varvid det försvagade förtroendet för politikerna också avspeglas i tjänstemännens arbete. De anställda upplever ”i allt högre grad påtryckningar från kunderna, både i sociala medier och som direkta kontakter”. Ibland tolkar man fel, ibland sprider man avsiktligt felaktig information.

Kontinuerligt arbete för förtroendet måste kanske göras i större utsträckning än tidigare.

En bra och kompetent tjänstemannakår anses dock erbjuda stabilitet och kontinuitet bland de politiska omvälvningarna. Grunden för en öppen och rättvis förvaltning är transparens, motiverade och offentligt tillgängliga beslut och avgöranden, en tjänstvillig och positiv atmosfär samt tydlig kommunikation:

Som tjänstemän ser vi till att vi använder språket och kommunicerar på så sätt att så många som möjligt förstår budskapet så entydigt som möjligt.

Även ur medborgarnas synvinkel bygger förtroendet för myndigheter och institutioner på öppenhet:

Hur ser vi på exempelvis barnskyddet i samhället, hur litar vi på det som institution? Och det gäller inte bara barnskyddet, utan också till exempel försvaret eller polisen, rättssystemet eller skolan. Ju hemlighetsfullare de är, desto mindre upplever jag att de ökar min säkerhet, eller att jag kan lita på dem om jag inte vet vad de gör.

I tjänstemännens diskussioner lyfte man fram att öppenhet och en bred offentlighetsuppfattning ändå kan utnyttjas i hybridpåverkan. Information som är kritisk för samhällets verksamhet och som påverkar den nationella säkerheten måste skyddas väl, och säkerhet och öppenhet balanseras kontinuerligt. Man kan dock ge någon form av information om det mesta och stärka förtroendet "för att börja informera i tillräckligt god tid, vare sig internt eller externt". Internt innebär det till exempel att när beslut fattades om kommande nedskärningar inom statsförvaltningen höll ledningen genast ett informationsmöte om saken. Det ökade förtroendet för arbetsgivaren. Diskussionsdeltagarna anser att samma sak gäller informationen till medborgarna.

Enligt deltagarnas erfarenheter "bygger ett informellt möte med myndigheterna förtroende på båda sidorna" och förebyggande åtgärder hjälper människor att lita på till exempel polisen. Förtroendet för polisen ansågs allmänt taget vara bra, även om situationen är utmanande: "polisen är ändå tvungen att observera medborgarna i vissa situationer" och "det finns alltid en orsak till ett möte med polisen och det är inte trevligt". I polisarbetet möter man också människor som inte litar på någon eller något, i synnerhet inte på några "jävla snutar". De diskussionsdeltagare som har haft mycket att göra med polisen under sitt liv berättar dock att i och med att deras eget liv lugnat sig har polisens förtroende småningom byggts upp även för dem.

En tjänsteman som deltog i dialogerna beskriver förtroendet som ett "lim" eller ett "betongunderlag" för all verksamhet: samarbete inom organisationen och mellan olika yrkesgrupper samt i förhållande till medborgare och intressentgrupper. I diskussionerna påpekas att varje möte mellan en tjänsteinnehavare och en medborgare är värdefullt med tanke på förtroendet:

Du kan antingen bygga upp förtroendet, eller så kan du förstöra det.

Dialog

"Att bli hörd skapar delaktighet, delaktighet skapar gemenskap och gemenskap skapar trygghet."

Deltagarna i de Nationella dialogerna upplevde i fråga om dialoger att förtroende kan byggas upp i nuet genom möten och diskussioner. Särskilt mänskligheten och gemenskapen som lyftes fram i diskussionerna imponerade på människorna och skapade en känsla av att andra människor förhåller sig förstående till dem. Detta ökade i sin tur deltagarnas trygghetskänsla, vilket också kan ha långvarigare effekter.

Deltagarna önskar att man i interaktionen mellan människor och i offentliga diskussioner skulle sluta med en avsiktlig tillspetsning, stämpling och att man ofrånkomligen måste ha rätt. Däremot skulle man lyssna mer på andra och försöka förstå olika synvinklar.

Dialoger där man möter människor med olika bakgrund kan också bygga upp förtroende utifrån mångfald. Detta förutsätter att man möter var och en som individ, inte gör antaganden utifrån utseendet eller klädseln, är intresserad av andras erfarenheter och söker gemensamma faktorer i stället för särskiljande. I ett samhälle med ständiga motsättningar och undergrävande av förtroendet behövs det just möten som avvecklar fördomarna. I samband med dem kan man märka att var och en av oss vill känna sig trygg och leva i ett tryggt samhälle, även om metoderna för att uppnå detta kan variera:

Jag tror att alla strävar efter säkerhet, även om vi har olika uppfattningar om hur den kan uppnås. För vissa innebär det att man utesluter alla som är olika, stänger gränserna, stannar kvar i en egen bubbla. För andra innebär det att man möter och bekantar sig med, lär sig och förhåller sig nyfiket, utvidgar sin egen värld.

Deltagarnas säkerhets- och förtroendekällor

MÖTEN, GEMENSAMT ÖVERENSKOMNA GRÄNSER OCH REGLER, BOSTAD OCH PENGAR, NATUR, PARFÖRHÅLLANDE, BARN, FAMILJ, FAMILJEHEM, HOBBYER, HÄLSA, RÖTTER, VARDAGSRUTINER, STUGA, FÅGELSÅNG, EMOTIONELLA FÄRDIGHETER, INFRASTRUKTUR, KÄNSLA AV KONTROLL, FÖRUTSÄGBARHET, BERÄTTELSE, DIALOGER, IAKTTAGANDE AV ÖVERENSKOMMELSER, AKTÖRSKAP,

VÄXELVERKAN, EKONOMISK SÄKERHET, MUSIK, RESPEKT, DELAD ORO, PRESIDENT OCH ARMÉ, MOTION, PAUS FRÅN INTERNET, RELATIONER MED ANDRA, MYNDIGHETER, SLÄKTINGAR, HÄLSA, BÄRPLOCKNING, SJÄLVSTÄNDIGHET, KONST, GRUNDLÄGGANDE FÖRSÖRJNING, VÄLFÄRDSSTAT, VARDAGENS RUTINER, VÄLVILJA OCH HJÄRTLIGHET, ATT BLI HÖRD OCH BEMÖTT, TILLRÄCKLIGA RESURSER, TEATER, EMPATI, NÄRVARANDE VUXNA, NÄRSKOLA, POSITIVITET, GRANNHJÄLP, ATT BLI ACCEPTERAD SOM SIG SJÄLV, DELAKTIGHET, FLEXIBILITET, MAT, ELEVVÅRD, ÖPPEN KOMMUNIKATION, GEMENSAM VERKSAMHET FÖR OLIKA ÅLDERSGRUPPER, KÄLLKRITIK OCH FAKTAGRANSKNING, KOMPETENT OFFENTLIG FÖRVALTNING, KLARSPRÅK, HUND, RÄTTSSKYDD, STATEN, SPRÅKKUNSKAP, SOCIALT NÄTVERK, FÖRSAMLING, FÖRTROGENHET, SPORT, PATIENTORGANISATIONER, NATTLAMPA, AVSAKNAD AV MOBBNING, POSITIVT TÄNKANDE, ACCEPTANS AV OLIKHETER, ÖGONKONTAKT, MORMORS HUS, BEKANT VÅNINGSHUS, EXPERTIS, BESLUT ATT LITA PÅ, DRÖMMAR, KÄNSLOHANTERING, STABILITET, FRIHET, MAT I KYLSKÅPET OCH NÅGON SOM VÄNTAR, POSITIVT MEDIESTOFF, SNABB INFORMATION, SOPHÄMTNING, SOCIALA MEDIER SOM INFORMATIONSKÄLLA, FUNGERANDE TJÄNSTER, KAMRATAKTIVITETER, DELNING, TRANSPARENT ADMINISTRATION, FINSKT PASS, FLERSPRÅKIGHET, ANKNYTNINGSNÄTVERK, STARK AUTENTISERING, ENVISHET, KONSERTER, NATO, LÖN MAN KAN LEVA PÅ, RÖSTNING, ÄLDRE, GÅRDSTALKO, LOKALSAMHÄLLEN, ICKE-STIGMATISERING, ÄRLIGHET, JÄMLIKHET, GÅRDSKARL, SUNT FÖRNUFT, YLE, GODA GÄRNINGAR.

5. Slutsatser

Den empiriska information som produceras genom de Nationella dialogerna och som uppstår vid möten med människor i olika livssituationer och socioekonomiska positioner hjälper oss att förstå hur känslan av trygghet och förtroende byggs upp i människornas vardag. Dialogerna belyste vilka erfarenheter som påverkar människors trygghetskänsla och förtroende, samt vilka likheter och skillnader det finns i dessa upplevelser i livet för människor i olika åldrar, på olika håll i Finland och i olika livssituationer.

De viktigaste slutsatserna av de Nationella dialogerna våren 2024 är:

1. Medborgarnas otrygghet har ökat. Detta syns särskilt i ett svagare förtroende för samhällets skyddsnät och förutsägbarheten i det egna livet. Den ökade oförutsägbarheten och den upplevda förvittringen av skyddsnäten inskränker många människors förtroendekrets och försätter individer i en ojämlik ställning utifrån hur mycket stöd och hjälp de kan få i sin närmaste krets.
2. Otryggheten och den därav följande osäkerheten berör många olika livsområden samtidigt: arbete och utkomst, välfärd och omsorg, samhällets enhetlighet, informationens betydelse och tillförlitlighet, internationella relationer och i sista hand även planetens livsvillkor. Många av de dåliga förändringarna känns bestående och det blir allt svårare för människor att tro att saker och ting i något skede i framtiden kommer att bli bättre. Det blir ännu svårare att blicka framåt mot en osäker framtid om människorna inte kan lita på varandra och på samhällets förmåga att stödja dem.

3. Mitt i den ökade otryggheten har medborgarna gedigna uppfattningar om hur man kan korrigera det förvittrande förtroendet och samtidigt stärka trygghetskänslan. Förtroendet kan byggas upp på många nivåer: genom att hjälpa människor att sörja för sin egen funktionsförmåga, skapa möten som bygger gemenskap, stärka medborgarnas delaktighet och förvaltningens förståelse som grund för beslutsfattandet samt synliggöra positiva bilder av framtiden. Det är viktigt att beslutsfattarna och förvaltningen beaktar att medborgarnas upplevelse av säkerhet och otrygghet i samhället framför allt påverkas av de konkreta förhållandena i deras vardag, tillgången till offentliga tjänster och tjänsternas funktion samt rättvist politiskt beslutsfattande.

Bilaga: Tidigare nationella dialoger

Våren 2023: Leva i otrygghet

Den Nationella dialogen "Leva i otrygghet" från våren 2023 gav en bild av cirka 660 personers upplevelser av ett liv i osäkerhet. Gruppen som deltog i den nationella dialogen var mångfaldig, så i sammanfattningen hörs röster av människor som representerar olika åldersklasser, yrkesgrupper och kulturella bakgrunder. Tillsammans gav de en heläckande bild av medborgarnas sätt att förstå och hantera nuet, där olika kriser följer varandra.

I sammanfattningen kan man läsa hur osäkerheten känns i olika individers liv och vilka betydelser människorna ger den. Samtidigt visar den empiriska information som dialogerna ger vilka orsaksamband deltagarna förknippar med de osäkerhetsfaktorer de upplever. Vi får en uppfattning om på vilka sätt till exempel den osäkerhet som orsakas av ekonomiska, hälsorelaterade eller globala kriser påverkar i människors liv. På så sätt uppstår också förståelse för hur konsekvenserna skiljer sig beroende på individernas bakgrund och livssituationer.

De viktigaste observationerna av den Nationella dialogen våren 2023 var följande:

1. Största delen av de medborgare som deltog i diskussionerna upplevde att osäkerheten ökat i deras liv. Osäkerheten upplevdes ha ökat i den egna vardagen, i samhället och globalt.
2. Osäkerhet orsakades också av att de samhällliga motsättningarna upplevdes ha ökat och den nationella sammanhållningen ansågs vara satt på prov.
3. Osäkerheten behandlar människor i olika livssituationer på olika sätt. Osäkerhet hopade sig särskilt hos människor som lever i en ekonomiskt, socialt eller hälsomässigt sårbar livssituation.
4. Till följd av den ökade osäkerheten upplevde många att deras tro på framtiden hade försvagats. Med tanke på framtiden oroade man sig särskilt för barns och ungas förmåga att klara sig, välfärdsstatens och dess tjänsters förvittring samt globala kriser gällande ekonomin, kriget, demokratins tillstånd och planetens bärkraft.
5. De viktigaste faktorerna som underlättade livet i osäkerhet var gemenskap, vardagliga välbefinnandefärdigheter och verksamhet som stöder sig på de egna värderingarna.

Hösten 2023: Tillsammans och ensam

I de Nationella dialogerna under hösten 2023 diskuterades temat "Tillsammans och ensam". I 68 dialoger runt om i Finland skapade 650 diskussionsdeltagare en samtida bild av gemenskaper och möten i dagens Finland.

I sammanfattningen beskrivs hur människor uppfattar betydelsen av sociala band i sitt eget liv och vilka de finländska gemenskapernas smärtpunkter och livssituationer är där människor riskerar att falla utanför gemenskaperna. Empirisk information från dialogerna belyser vilken betydelse närgemenskaper såsom familj, vänner, arbetsplats, skola och hobbyer har för människor. Samtidigt skapas också en bredare syn på olika sociala skikt i det finländska samhället, som många upplever sig tillhöra, medan andra känner sig utanför.

De viktigaste slutsatserna av de Nationella dialogerna hösten 2023 är:

1. Vi lever i en tid där i synnerhet digitaliseringen, hybridarbetet, olika kriser och omorganiseringen av de offentliga tjänsterna påverkar våra sätt att möta varandra och fungera som gemenskaper. Vid sidan av detta har vi allt fler politiska och sociala utmaningar som delar in människor i läger. Människorna upplevde att vi inte har tagit hand om våra gemenskaper i tillräcklig utsträckning, och att många gemenskaper till följd av detta löper risk för att förvittras.
2. Dialogerna synliggjorde olika skeden i livscykeln där vem som helst kan uppleva svårigheter att knyta an till nya gemenskaper. Samtidigt kan man se en bestående och anhopande ensamhet bland en stor grupp människor. Ju mer gemenskaperna förvittrar, desto kraftigare drabbas de människor som lever i de mest sårbara livssituationerna. Om gemenskaperna förvittrar försvagas också både individernas och samhällets kriställighet.
3. Vi behöver en kultur- och tankeförändring som uppmärksammar, satsar på och medvetet leder gemenskaperna. En sådan förändring förutsätter aktörskap i gemenskaper, det vill säga förståelse, förmåga och vilja att bygga och leda gemenskaper. Även den offentliga makten och tjänsterna kan spela en starkare roll än i nuläget när det gäller att stödja och möjliggöra gemenskap samt att bearbeta en bördig jordmån för medborgarnas frivilliga aktörskap i gemenskaper.

Författare

Publikationens författare ED Elina Henttonen (Valtaamo Oy), Janne Kareinen (Aretai Oy/DialogAkademin) och TD, FM Kai Alhanen (Aretai Oy/DialogAkademin) är erfarna dialogproffs med mångsidig erfarenhet av kvalitativ analys samt facilitering av dialoger, utnyttjande av empirisk information, utbildning i dialogkompetens och utveckling av dialogmetoder i Finland och internationellt.

NATIONELLA DIALOGER

Publicerad 2024